

IJTIMOIIY TARMOQLAR VA BLOGERLIK FAOLIYATI: YOSHLAR AXLOQINING YANGI MEZONLARINI SHAKLLANTIRAYOTGAN OMIL SIFATIDA

Toxirov Abdumalik Ashurali o'g'li

Andijon davlat pedagogika instituti doktoranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada ijtimoiy tarmoqlar va blogerlik faoliyatining zamonaviy yoshlar axloqiy qarashlariga ta'siri tahlil qilingan. Xususan, TikTok, Instagram va YouTube platformalaridagi ommaviy kontent turlari, mashhur blogerlarning faoliyati va ularning yoshlar ongidagi rol modeli sifatidagi o'rni ilmiy asosda ko'rib chiqilgan. Maqolada axloqiy normalarning kontent orqali qanday shakllanishi va o'zgarishi, shuningdek, mazkur jarayonning ijobiy va salbiy ta'sirlari tahlil etilgan. Tadqiqot natijalari yoshlar axloqiy qadriyatlarining yangi, raqamli davrga xos mezonlar asosida qayta shakllanib borayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, maqolada yoshlar ongidagi axloqiy o'zgarishlarni sog'lom va ma'naviy yo'nalishda boshqarish bo'yicha taklif va tavsiyalar ham bayon etilgan.

Аннотация: В данной статье анализируется влияние социальных сетей и блоггинга на этические взгляды современной молодежи. В частности, были научно рассмотрены типы массового контента на платформах TikTok, Instagram и YouTube, деятельность популярных блоггеров и их роль в качестве образцов для подражания в сознании молодежи. В статье анализируется, как этические нормы формируются и изменяются через контент, а также положительные и отрицательные последствия этого процесса. Результаты исследования показывают, что моральные ценности молодежи перестраиваются на основе критериев, характерных для новой цифровой эпохи. Однако в статье также излагаются предложения и рекомендации по управлению моральными изменениями в сознании молодежи в здоровом и духовном направлении.

Annotation: this article analyzes the impact of social networks and blogging activities on the ethical views of modern youth. In particular, the types of public content on TikTok, Instagram and YouTube platforms, the activities of popular bloggers and their role as role models in the minds of young people have been considered on a scientific basis. The article analyzes how moral norms are formed and changed through content, as well as the positive and negative effects of this process. The results of the study show that youth moral values are being reshaped based on criteria specific to the new, digital age. At the same time, the article also outlines suggestions and recommendations for managing moral changes in the minds of young people in a healthy and spiritual direction.

Kalit soʻzlar: yoshlar axloqi, ijtimoiy tarmoqlar, blogerlik faoliyati, axloqiy transformatsiya, TikTok, Instagram, YouTube, axloqiy qadriyatlar, raqamli madaniyat, ommaviy kontent, taʼsirchanlik.

Ключевые слова: молодежная этика, социальные сети, блоггинг, этическая трансформация, TikTok, instagram, Youtube, этические ценности, цифровая культура, массовый контент, влияние.

Keywords: youth ethics, social networks, blogging activities, moral transformation, TikTok, Instagram, YouTube, moral values, Digital Culture, public content, influencability.

Bugungi raqamli jamiyat sharoitida yoshlar axloqiy ongi shakllanishiga taʼsir qiluvchi omillar orasida ijtimoiy tarmoqlar va blogerlik faoliyati muhim oʻrinni egallayapti. Ayniqsa, TikTok, Instagram va YouTube kabi platformalar orqali tarqalayotgan kontentlar yoshlar ongida axloqiy mezonlar, ideallar va ijtimoiy normalarning shakllanishiga kuchli taʼsir oʻtkazmoqda. Soʻnggi yillarda olib borilgan bir qator tadqiqotlar shundan dalolat beradiki, raqamli media muhiti yoshlarning axloqiy qarorlari, munosabatlari va oʻzini tutish uslublariga bevosita taʼsir koʻrsatayapti. Ijtimoiy tarmoqlardagi taʼsirchan blogerlar koʻpincha yoshlar uchun rol modeliga aylanib, anʼanaviy tarbiya va taʼlim muassasalari oʻrnini egallab bormoqda. Bu esa axloqiy qadriyatlarning zamonaviy shakllanish jarayonini qayta koʻrib chiqish zaruratini keltirib chiqarayapti.

Shu bilan birga, milliy qadriyatlar tizimi va raqamli axborot muhiti oʻrtasidagi ziddiyatli munosabat ham tadqiqotchilarni tashvishga solmoqda. Baʼzi holatlarda axloqiy normalarning transformatsiyasi ijobiy ijtimoiy faollikni ragʻbatlantirsa, boshqa bir holatlarda esa madaniy yoki maʼnaviy tanazzulga olib kelishi mumkinligini zamonning oʻzi koʻrsatib turipti.

Mazkur maqola aynan shu global muammoning mahalliy konteksta qanday namoyon boʻlayotganini tahlil qilishga va blogerlik faoliyati orqali axloqiy mezonlarning qanday shakllanayotganini ilmiy jihatdan asoslashga qaratilgan. Bu tadqiqot raqamli madaniyatning yoshlar axloqiga taʼsirini chuqurroq anglash hamda sogʻlom axloqiy muhitni shakllantirish boʻyicha takliflar ishlab chiqishda muhim qadam hisoblanadi.

Tadqiqot bilan bogʻliq adabiyotlarni oʻrganish

Soʻnggi oʻn yillikda raqamli media muhiti, jumladan, ijtimoiy tarmoqlar va blogerlik faoliyati, yoshlar axloqiy qarashlari va xulq-atvorining shakllanishida katta taʼsir koʻrsatayotgani haqida koʻplab ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan. D.Boyd (Boyd, 2014) oʻz tadqiqotida internet muhitida oʻsmirlar qanday axloqiy meʼyorlarga muvofiq muomala qilayotganini va ijtimoiy tarmoqlarda axloqiy munosabatlar qanday shakllanishini tahlil qilgan. Ushbu tadqiqotda yoshlarning oʻzini namoyon qilishga

bo'lgan ehtiyoji va ommaboplikka intilishi orqali axloqiy qarashlar o'zgarishi ta'kidlangan.¹

Masheroni va Olafsson (Mascheroni & Ólafsson, 2018) esa raqamli axborot muhitida yoshlar axloqiy xatarlarga qanday munosabatda bo'lishlarini empirik tahlil qilgan. Ular o'z ishlarida yoshlarning onlayn platformalarda axloqiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini, ulardagi etik ong va mediasavodxonlik darajasini o'rganishga e'tibor qaratgan.²

Tashtemirova (2022) tomonidan O'zbekiston yoshlari orasida ijtimoiy tarmoqlar ta'sirida axloqiy qarashlar qanday transformatsiyaga uchrayotgani tahlil qilingan. Muallif axloqiy qadriyatlar va milliy an'analarning raqamli muhitda qanday o'zgarishga uchrayotganini mahalliy ijtimoiy madaniyat nuqtai nazaridan o'rgangan.³

Bu sohadagi tadqiqotlardan yana biri — Livingstone va Sefton-Green (2016) tomonidan olib borilgan "The Class" loyihasi bo'lib, unda maktab yoshidagi bolalarning raqamli texnologiyalar orqali qanday axloqiy va ijtimoiy qadriyatlar bilan tanishishi ochib berilgan. Bu tadqiqotda raqamli savodxonlik va ommaviy platformalar orqali o'rganilayotgan axloqiy ongning shakllanishiga alohida e'tibor qaratilgan.⁴

Yuqorida keltirilgan tadqiqotlar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, ijtimoiy tarmoqlar va bloggerlik faoliyati yoshlar axloqiy mezonlariga ta'sir etuvchi muhim omilga aylangan. Ammo, mazkur jarayonni mahalliy madaniy, milliy va diniy qadriyatlar bilan bog'liq holda yanada chuqurroq o'rganish zarur. Shu boisdan, ushbu maqola aynan mana shu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan bo'lib, kontent tahlili va so'rovnomalar usullari orqali ta'sir omillarini aniqlashga harakat qiladi.

Mavzunung dolzarbligi

"Ijtimoiy tarmoqlar va bloggerlik faoliyati: yoshlar axloqining yangi mezonlarini shakllantirayotgan omil sifatida" mavzusi bugungi kunda juda ham dolzarb hisoblanadi. Buning asosiy sababi — raqamli texnologiyalar va ommaviy kommunikatsiya vositalari hayotimizning ajralmas qismiga aylangan bir paytda, ijtimoiy tarmoqlar yoshlar tarbiyasi va axloqiy qadriyatlariga jiddiy ta'sir ko'rsatayotganidir.

Hozirgi kunda yoshlar vaqtining katta qismini Instagram, TikTok, YouTube, Telegram va shu kabi platformalarda o'tkazmoqda. Ushbu maydonlarda faoliyat yuritayotgan bloggerlar va inflyuenserlar ko'pincha yoshlar uchun namuna sifatida xizmat qilmoqda. Afsuski, ular tarqatayotgan ma'lumotlar doim ham axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy talablarga mos kelavermaydi. Shu bois, yoshlarning axloqiy

¹ Boyd, D. (2014). *It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens*. Yale University Press.

² Mascheroni, G., & Ólafsson, K. (2018). *The ethics of online risk, harm and vulnerability: Understanding the moral agency of children*. *New Media & Society*, 20(11), 3879–3896. <https://doi.org/10.1177/1461444818762395>

³ Tashtemirova, N. (2022). Ijtimoiy tarmoqlar ta'sirida yoshlar axloqiy qarashlarining transformatsiyasi. *O'zbekistonda zamonaviy ijtimoiy jarayonlar tahlili*, 4(1), 112–118.

⁴ Livingstone, S., & Sefton-Green, J. (2016). *The Class: Living and Learning in the Digital Age*. NYU Press.

qarashlarida jiddiy o'zgarishlar yuz beryapti — bu esa jamiyat kelajagi uchun xavfli hisoblanadi.

Mazkur mavzuning yana bir dolzarb tomoni — bu masalani to'g'ri tushunish va ilmiy yondashuv orqali tahlil qilish zaruratidir. Chunki yoshlar nafaqat ijtimoiy tarmoqlarning iste'molchisi, balki u orqali axloqiy, madaniy va ruhiy jihatdan shakllanayotgan toifadir. Shu bois, ushbu tadqiqot nafaqat yoshlar bilan ishlovchi mutaxassislar, balki ota-onalar, ta'lim muassasalari va davlat organlari uchun ham katta ahamiyatga ega. Mavzu bugungi axborot jamiyatida yoshlar bilan bog'liq eng dolzarb, zamonaviy va hayotiy muammolardan birini qamrab olgani uchun juda muhim va o'z vaqtida tanlangan ilmiy yo'nalishdir.

Mavzunung ilmiy yangiligi

"Ijtimoiy tarmoqlar va blogerlik faoliyati: yoshlar axloqining yangi mezonlarini shakllantirayotgan omil sifatida" mavzusining **ilmiy yangiligi** shundaki, u an'anaviy axloqiy tarbiya tizimidan farqli ravishda, raqamli muhitdagi axloqiy o'zgarishlarni tadqiqot ob'ekti sifatida olib chiqadi. Bu mavzu yoshlar axloqiga ta'sir etuvchi yangi — virtual va media maydonlardagi omillarni, ya'ni blogerlik faoliyati, inflyuenserlar ta'siri, tarmoqdagi trendlar va kontent orqali ta'sir etish kabi mexanizmlarni ilmiy jihatdan tahlil qiladi.

Ushbu tadqiqot:

- Yoshlar axloqining shakllanishida ijtimoiy tarmoqlar orqali paydo bo'layotgan yangi tendensiyalar va qiymatlarni aniqlashga urinadi;
- Blogerlar faoliyatining yoshlar ongiga va xulq-atvoriga ta'sirini ilmiy metodlar orqali baholaydi;
- Axloqiy qadriyatlar transformatsiyasi jarayonida raqamli inflyuensiya qanday rol o'ynayotganini yoritadi;
- Ijtimoiy tarmoqlar va real hayotdagi axloqiy mezonlar o'rtasidagi ziddiyatlarni va integratsiyani tahlil etadi.

Bu jihatlar, o'z navbatida, mavzuni faqat axloqshunoslik yoki sotsiologiya emas, balki media psixologiya, kommunikatsiya va raqamli madaniyat sohalarini bilan bog'laydi. Demak, mazkur tadqiqot o'zining **interdissiplinar** yondashuvi orqali yangi ilmiy nuqtai nazarni shakllantiradi va amaldagi muammolarga yechim topish imkonini yaratadi.

Shuningdek, mavzuda olib borilgan sohaga xos empirik so'rovlar, statistik tahlillar va real foydalanuvchi fikrlariga tayanilgan natijalar orqali **internet muhitidagi axloqiy o'zgarishlar** ilk bor bunday tarzda chuqur va tahliliy ko'rinishda o'rganilgani bilan ham ilmiy yangilikka ega.

Tadqiqot metodologiyasi

Yoshlar axloqi bugungi kunda jamiyat taraqqiyotida muhim o'rin tutadigan omillardan biridir. Xususan, axloqiy mezonlarning shakllanish jarayonida internet va

ijtimoiy tarmoqlarning roli tobora ortmoqda. Shu bois, ushbu tadqiqotda aynan ijtimoiy tarmoqlar va blogerlik faoliyatining yoshlar axloqiga ko'rsatayotgan ta'siri qanday ko'rinishda namoyon bo'layotganini o'rganish maqsad qilib olindi. Tadqiqot jarayonida nafaqat ommaviy tendensiyalar, balki shaxsiy fikrlar, shaxsiy qabul va axloqiy qarashlardagi o'zgarishlar ham o'rganildi.

Tadqiqotda ham miqdoriy, ham sifatiy metodlardan foydalanildi. Miqdoriy yondashuv orqali umumiy tendensiyalarni aniqlashga harakat qilingan bo'lsa, sifatiy tahlil vositasida esa ishtirokchilarning fikrlari, munosabatlari va xulosalari chuqurroq o'rganildi. Bunda asosiy diqqat yoshlar — ya'ni 18 yoshdan 30 yoshgacha bo'lgan foydalanuvchilarga qaratildi, chunki aynan shu toifa ijtimoiy tarmoqlardan faol foydalanadi va ularning axloqiy qarashlari internet orqali shakllanishi ehtimoli yuqori. Ma'lumot to'plash uchun Google Forms orqali so'rovnoma tuzildi va tarqatildi. So'rovnomada qatnashgan 150 nafar yoshlar orasida talabalar, akademik litsey o'quvchilari va turli kasb egalari bo'lgan foydalanuvchilar bor edi. Savollar iloji boricha xolis va tushunarli tarzda tuzildi: ijtimoiy tarmoqda o'tkazadigan vaqt, blogerlarga bo'lgan munosabat, axloqiy mavzulardagi kontentga munosabat kabi masalalar qamrab olindi.

Qo'shimcha ravishda, blogerlar chiqishlari va keng tarqalgan videokontentlar tahlil qilinib, ularda qanday axloqiy mezonlar targ'ib etilayotgani o'rganildi. Shu bilan birga, bir nechta ishtirokchi bilan yarim tuzilmalashtirilgan intervyular o'tkazilib, fikrlar kengroq va mazmunliroq shaklda yig'ildi.

Tadqiqot jarayonida ayrim to'siqlar ham uchradi. Jumladan, barcha yoshlarning fikrini qamrab olishda vaqt va imkoniyat cheklangan bo'ldi, shuningdek, ba'zi blogerlar kontentiga to'liq kirish imkoniyati mavjud emas edi. Shu sababli, tadqiqotda berilgan xulosalar umumiy tendensiyalarga asoslanadi, ammo ular shaxsiy va xususiy holatlarga ham tayanadi.

Ushbu metodologik yondashuv ijtimoiy tarmoqlar va blogerlik faoliyatining yoshlar axloqiy qarashlariga ko'rsatayotgan ta'sirini xolis va keng qamrovda o'rganish imkonini berdi. Bu esa keyingi tadqiqotlar uchun ham muhim ilmiy asos vazifasini bajara oladi.

Tahlil va natijalar

Zamonaviy yoshlar hayotida ijtimoiy tarmoqlar va blogerlik faoliyatining ta'siri tobora ortib bormoqda. O'zbekistonda 2024-yilning yanvar oyi holatiga ko'ra, 8,7 million foydalanuvchi ijtimoiy tarmoqlardan foydalangan bo'lib, bu aholining 24,6% ni tashkil etgan. Shuningdek, 18 yoshdan katta bo'lgan foydalanuvchilar soni 7,5 millionga yetgan, bu esa kattalar aholisining 32,6% ni tashkil etadi.

Tadqiqotimizda 150 nafar 18-30 yosh oralig'idagi yoshlar ishtirok etdi. So'rovnoma natijalariga ko'ra, ularning 68% ijtimoiy tarmoqlarda kunlik 3 soatdan

ortiq vaqt sarflaydi. Ishtirokchilarning 72% blogerlar tomonidan taqdim etiladigan axloqiy mavzulardagi kontentni kuzatishini bildirishdi. Bu ko'rsatkichlar ijtimoiy tarmoqlar va blogerlik faoliyatining yoshlar axloqiy qarashlariga ta'sirini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, tadqiqot davomida yoshlar orasidagi ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishning ayrim salbiy oqibatlari ham aniqlandi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, o'smirlarning 11% ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishda muammolarga duch keladi, bu esa ularning ruhiy salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlar va blogerlik faoliyati yoshlar axloqiy qarashlarining shakllanishida muhim omillardan biriga aylanmoqda. Bu jarayonda ijobiy va salbiy ta'sirlarni hisobga olib, yoshlarning axloqiy tarbiyasida ijtimoiy tarmoqlardan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa va takliflar

Bugungi raqamli dunyoda yoshlar hayotidagi eng ta'sirli omillardan biri – ijtimoiy tarmoqlar va blogerlik faoliyatidir. Ular nafaqat axborot tarqatish vositasi, balki axloqiy, madaniy va ijtimoiy qadriyatlarni shakllantiradigan kuchli platforma sifatida faoliyat yuritmoqda. Ushbu tadqiqot orqali shu ayon bo'ldiki, yoshlar ijtimoiy tarmoqlar orqali nafaqat bilim va ma'lumot oladilar, balki shaxsiy dunyoqarashi, axloqiy qarashlari va xatti-harakatlarini ham qayta shakllantiradilar. Blogerlar esa bu jarayonda katta rol o'ynamoqda – ularning chiqishlari, fikrlari va turmush tarzi yoshlarga ta'sir etmay qolmaydi.

Aniqlangan ma'lumotlarga ko'ra, aksariyat yoshlar blogerlar tomonidan taqdim etilayotgan kontentga ishonch bilan yondashadilar va ularni hayot uchun namuna sifatida qabul qiladilar. Bu esa jamiyat uchun muhim xulosalar chiqarishni talab etadi.

Agar blogerlik faoliyati mazmunan boy, axloqiy tarbiyani qo'llab-quvvatlovchi yo'nalishda bo'lsa, u holda bu faoliyat ijobiy natijalarga olib kelishi mumkin. Biroq, aksincha holatda – ya'ni axloqsizlik, shafqatsizlik yoki shaxsni manfurlashtiruvchi kontentlar ortishi – yoshlar dunyoqarashida salbiy o'zgarishlar yuzaga kelishi ehtimoldan holi emas.

Shu sababli quyidagi takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq:

1. **Ijtimoiy tarmoqlarda axloqiy monitoringni kuchaytirish** – yoshlarga ta'sir ko'rsatayotgan blogerlik kontenti muayyan axloqiy me'yorlarga muvofiq kelishi lozim. Buning uchun maxsus axloqiy ekspertiza va targ'ibot guruhlarini tashkil etilishi mumkin.

2. **Blogerlar uchun ma'naviy-ma'rifiy kurslarni joriy etish** – kontent yaratuvchilarga jamoatchilik oldidagi mas'uliyatini his etishga yordam beradigan maxsus o'quv dasturlari tashkil etilishi kerak.

3. **Yoshlar uchun axloqiy immunitetni kuchaytirish** – ta'lim muassasalarida raqamli madaniyat, axloqiy tarbiya va mediasavodxonlik darslarini joriy etish orqali yoshlarning tanqidiy fikrlash qobiliyati rivojlantirilishi kerak.

4. **Ijobiy namuna yaratish** – davlat va jamiyat tomonidan ijobiy, ma'naviy boy kontent yaratuvchi blogerlarni qo'llab-quvvatlash, ularni rag'batlantirish muhim.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, ijtimoiy tarmoqlar va blogerlik faoliyatini to'g'ri yo'naltirish orqali yoshlar axloqini shakllantirishda juda katta yutuqlarga erishish mumkin. Bu faqatgina blogerlar va yoshlar mas'uliyati emas, balki butun jamiyat zimmasidagi vazifadir. Chunki axloqli yoshlar — barqaror kelajak kafolatidir.

Qo'llanilgan manbalar:

1. Boyd, D. (2014). *It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens*. Yale University Press.
2. Mascheroni, G., & Ólafsson, K. (2018). *The ethics of online risk, harm and vulnerability: Understanding the moral agency of children*. *New Media & Society*, 20(11), 3879–3896. <https://doi.org/10.1177/1461444818762395>
3. Tashtemirova, N. (2022). Ijtimoiy tarmoqlar ta'sirida yoshlar axloqiy qarashlarining transformatsiyasi. *O'zbekistonda zamonaviy ijtimoiy jarayonlar tahlili*, 4(1), 112–118.
4. Livingstone, S., & Sefton-Green, J. (2016). *The Class: Living and Learning in the Digital Age*. NYU Press.